

ЯК МИ ГОВОРИМО, або Дещо про мовленнєвий етикет

Про предмети, які є найбільшою святинєю людського духу, треба або мовчати, або ж говорити з повною повагою.

Сучасна людина на порозі ХХІ сторіччя має бути всебічно освіченою, глибоко вихованою, високоморальною особистістю. Уміння володіти словом рідного народу є мірилом її власної культури, ерудиції, шляхетності. Низька культура мовлення збіднює, принижує людину, бо, як зазначив В.О. Сухомлинський, “убогість слова – це убогість думки, а убогість думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної товстошкірості”. Додамо лише, що примітивізм мовлення, його неоковирність, жаргонізм спустошують людську душу, розкриваючи її низькі почуття, породжуючи “тваринницькі” інстинкти, або ж, як казали у давнину, ниці поривання. Саме через красу слова і культуру спілкування від покоління до покоління передається народна, чиста, як кришталь, мораль, українська педагогіка з її багатим словесним арсеналом – піснями, легендами, приказками, скоромовками, пестушками, щедрівками, забавлянками, лічилками, дражнилками, які містять у собі вікові етично-естетичні правила і норми громадської, суспільної поведінки.

Українцям з давніх-давен притаманне шанобливе ставлення до незнайомих людей, до співрозмовників. На це звертали увагу чужоземці, які з тих чи інших причин відвідували Україну. Особливо характерними були словесні вітання, що збереглися деінде в сільській місцевості серед старожилів (у місті, запевняю, не почуєте) та в західноукраїнських областях. Як-от:

- *Добрий день! З святим днем будьте здорові!*
- *Будьте здорові з тим, що сьогодні!*
- *Слава Богу Ісусу Христу!*
- *Дай, Боже, час добрий!*
- *Здорові були та людям милі!*
- *Доброго здоров'я, мир вашому дому!*
- *Моє вам шануваннячко, спаси вас, Боже!*
- *Здорові будьте! Здоровеньки були!*
- *Зі святом будьте здорові!*

Доброзичливість є національною ознакою українців, характерною рисою національної самосвідомості, які по-особливому звучать у побажаннях, віншуваннях:

- *Дай, Боже, з роси, з води!*
- *Боже вас благослови і материними, і батьковими молитвами!*

– *Хай тобі Бог дає вік щасливий та довгий!*
– *Нехай Бог дає щастя і здоров'я на многії літа!*
– *Хай вам Бог пошле, чого в нього просите!*
– *Дай, Боже, щоб ти сину говорив, як по зорях читав!*
– *Щоб ти була багата, як земля, дужа, як вода, щоб у коморі і в оборі всього було доволі!*

Скривдити людину, образити словом вважалося, за народною мораллю, великим гріхом. “Без царя в голові” – мовилося про людину, позбавлену почуття відповідальності перед мовленим словом. Тож вибачення просили узвичаєними словесними формулами на зразок:

– *Вибачайте на сім слові!*
– *Прошу простіть на слові!*
– *Не у гнів будь сказано!*
– *Простіть, шануючи хліб та честь вашу!*

На ці слова годилося відповісти: “Хай Бог простить, я прощаю”.

Або ж:

– *Бог з вами!*
– *Накажи вас, Боже, хлібом та сіллю!*
– *Бог з вами, на тім світі віддасте пиріжками!*

Часте вживання імені Господа цілком виправдане і зрозуміле. Від часів запровадження християнського віровчення Великим Київським князем Володимиром-Святителем велось, що дитина навчалася з уст матері вимовляти ім'я Бога, як тільки вона набувала здатності вимовляти слова.

Тепер про наболіле, що спонукало взятися за перо. Чи часто ми стаємо свідками і учасниками саме такого ставлення один до одного?

Чи вміємо ми спілкуватися за умов сучасного життя?

Чи вміємо вибачати і вибачатися? Чи чуємо, врешті-решт, один одного? Далєбі, що ні. Частіше, особливо у громадських місцях “підвищеного тиску”, почувеш таке: “Чого пхатися – усім вистачить”, – це у черзі за товаром. “Куди лізеш, старий козел!?” – це у транспорті. Або ж: “Не пхайся, бо як пхну, аж...” і тому подібні приклади сучасного спілкування людей. І це при тому, що українська мова, зазнавши негативного впливу російської (російська мова теж у Миколаєві стала “варварівською”), перетворилася на суржик, “язичіє”, на мішанину українських та російських слів, кальок, мовних покручів. І майже всюди: грубість, лайливість, нетактовність, бездушність, нечемність. Не ввічливість, а брутальність і, зрештою, даруйте на слові, хамство, що стало чи не характерною ознакою “споживацького” сьогодення. Дещо перебільшено? Зовсім ні! Сумно і боляче, звичайно, але це є самісінька правда життя. Хто винен у цьому? Відповідаю. Батьки. Родина. Школа. Забуті

традиції. Вулиця. Засоби масової інформації. Суспільство. Держава. Усі ми. Та найперше – сім'я. Прочитайте книгу Панфіла Юркевича “Читання про виховання”, і ви все, шановні читачі, зрозумієте. Тільки віднайдіть, дуже прошу, і прочитайте.

Найгірше, що можна сказати про людину, виражено у народній золотій приказці: “Він і Бога не боїться, і людей не соромиться”. Чи завжди ми, дорослі, подаємо дітям приклади, гідні для наслідування, які позитивно впливають на формування кращих людських рис, підвищують рівень загальної та мовленнєвої культури.

Чи вміємо ми говорити?